

Дмитріюк Н.С.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічної та вікової психології

(Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки)

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА У ШКОЛІ

Проблема професійної підготовки особистості практичного психолога до ефективної діяльності у школі постійно перебуває у центрі уваги сучасної психологічної науки.

Вирішення зазначеної проблеми зумовили появу досить значної кількості досліджень, що спрямовані на підвищення ефективності та якості професійної підготовки психолога-практика (Є. Ю. Альошина, Н. О. Амінов, В. Ю. Большакова, О. Ф. Бондаренко, Ф. Є. Василюк, Ж. П. Вірна, І. А. Володарська, Л. В. Долинська, А. І. Донцова, В. П. Захарова, Ю. Н. Ємельянова, І. А. Кайдановська, Н. Ф. Литовченко, О. Г. Солодухова, В. Г. Панок, Л. А. Петровська, Н. І. Пов'якель, Є. О. Помиткін, Н. В. Пророк, Т. М. Титаренко, Н. В. Чепелева, В. М. Чернобровкін, Л. Ю. Хряцова, Н. Ф. Шевченко, Л. П. Шумакова, І. М. Юсупова, В. М. Ямницький, Т. С. Яценко та ін.).

Головна мета психологічного консультування – це посилення особистості клієнта [1, 2, 3]. Звісно, для її досягнення психолог розв'язує багато окремих завдань, які при достатньому розумінні ним своєї фахової ролі у кінцевому підсумку все-таки «працюють» на головну мету. Так, окремими завданнями можуть бути допомога клієнту у знайденні розуміння складної життєвої ситуації чи проясненні альтернатив у прийнятті важливого рішення.

Особливістю діяльності психолога є висока емоційна напруженість. Емоційне перевантаження дезорганізує роботу, призводить до виснаження нервової системи, емоційних зривів, нервово-психічних захворювань. Тому у повсякденній праці психолог постійно стикається з необхідністю керування емоційними станами та пошуку найбільш ефективних способів емоційної

регуляції. А необхідність створення терапевтичного мікроклімату для надання ефективної психологічної допомоги, обумовлюється особистісними якостями спеціаліста, які потрібно розвивати під час професійної підготовки. Тобто, особистісно-професійні утворення майбутнього професіонала-практика, щодо емоційної стійкості, є основою особистісного стилю діяльності для надання ефективної психологічної допомоги.

Особистісний стиль діяльності психолога можна вважати успішним, якщо психолог володіє: мотивацією досягнення успіху (Е.Лоуел, Л.Портер); позитивним уявленням про образ «Я» (У.Джеймс); швидкою адаптацією в нових умовах (С.Д.Максименко, Н.В.Чепелєва, К.Л.Мілютіна), навичками емоційної саморегуляції (А.А.Востриков, Н.І.Дідусь, Н.В.Самоукіна, І.Є.Шварц, Т.С.Яценко). Умовно ми можемо назвати цей стиль діяльності – конструктивним стилем діяльності спеціаліста, який є основою професійної культури психолога-практика.

Спираючись на аналіз психологічної літератури з проблеми, можна стверджувати, що:

- організація і зміст психологічного консультування в порівнянні з іншими напрямками діяльності шкільного психолога є, найменш розробленою проблемою;
- не існує єдиного розуміння сутності психолого-педагогічного консультування.

На нашу думку, визначення суті, змісту і специфіки консультативної роботи у шкільній психологічній службі, можливо лише у взаємозв'язку з учасниками цього процесу, тобто з ким працює психолог: з учнями, педагогами або батьками. Однак, у шкільній консультативній діяльності, психологу залишається приступити до експериментування в роботі з тими або іншими прийомами і вправами, описаними в психологічній літературі і рекомендованими до використання в роботі психолога-консультанта.

За результатами опитування щодо виявлення основних психологічних проблем з якими доводиться працювати психологу у школі, можна виділити

наступні; взаємини з однолітками своєї та протилежної статі, дорослими; саморегуляція поведінки; професійне і особистісне самовизначення; проблеми самовиховання.

З батьками у процесі консультації обговорюються в основному наступні проблеми: проблеми учбово-мотиваційного характеру; особливості пізнавальних процесів дитини (погана пам'ять, неуважність, непосидючість); особистісні особливості дитини, особливості поведінкової і емоційно-вольової сфери (несамостійність, агресивність, підвищена збудливість, боязливість); питання його життєвої перспективи і профорієнтація; складнощі в системі відносин дитини (з дорослими - в сім'ї, в школі; з братами і сестрами, однокласниками, друзями).

Розв'язання зазначених вище проблем передбачає, перш за все, знаходження основних причин, які провокують появу тих чи інших труднощів. З досвіду роботи можна стверджувати, що найбільш поширеними причинами виникнення труднощів є такі:

- несформованість навичок вербальної та невербальної комунікації (перефразування, збіднений словниковий запас, нелогічність висловлювань, недоречність виразів тощо);

- відсутність необхідного зворотного зв'язку;

- формальність в організації педагогічної взаємодії (особливо в процесі прийняття спільних рішень);

- неврахування вікових та індивідуальних особливостей дітей у процесі спілкування, ігнорування закономірностей психічного розвитку особистості, зокрема переживання нею критичних періодів;

- низька культура педагогічного спілкування та нехтування внутрішньою неготовністю співрозмовника (зокрема, дитини) до критичного ставлення чи оцінювання;

- низький рівень гуманізації навчальних закладів.

Важливим результатом, отриманим в ході опитування виявилось те, що найбільш ефективним методом в роботі з учнями старших класів є діалог, що

передбачає «рівні відносини» (під рівними слід розуміти рівність партнерів в унікальності, в усвідомленні самобутності кожного з них).

Психологічне консультування в школі - це діяльність, спрямована на надання психологічної допомоги учням та іншим учасникам педагогічного процесу, як носіям своєї соціальної ролі (педагог, батько) У вирішенні проблем, що виникають ході життя та діяльності у формі діалогу Психолог сприяє самостійному вирішенню проблем клієнтом, перемістивши його внутрішній діалог у зовнішній, додаючи тим самим діалогу розгорнуту форму. Але в завершенні важливо дати можливість далі працювати самому клієнту знову у своєму внутрішньому діалозі, але вже на якісно новому рівні.

Досвід шкільної практики показує, що даний метод, хоча і пов'язаний із значними затратами часу та сил самого психолога, відіграє у його професійній діяльності провідну роль а також зумовлює успішне професійне становлення психолога у школі.

У повсякденній праці шкільний психолог постійно стикається з необхідністю та водночас складністю в організації групових форм роботи з педколективом, з учнями, батьками. У результаті вивчення масового досвіду організації психологічного консультування у школі нами були з'ясовані недоліки та труднощі у його побудові:

- перевантаження на роботі;
- втомлюваність через спрямованість на навчальній (діти) та професійній діяльності (вчителі, батьки);
- не співпадіння графіків роботи психолога та його клієнтів.

Отже, вказані труднощі знижують процес надання психологічної допомоги.

Практика роботи засвідчує, що шлях до професіоналізму психолога у школі лежить у галузі практичної психології через індивідуальну консультативну діяльність.

Переваги у змісті та організації консультативної діяльності психолога у школі полягають здебільшого:

- у спрямованості на персоніфікацію глибинного спілкування психолога з педагогами, учнями та їх батьками;
- застосуванням індивідуальних засобів психолого-педагогічного впливу з урахуванням особистісної історії свого клієнта, його індивідуально-психологічних особливостей та конкретної проблемної ситуації в якій він знаходиться.

Отже, аналіз проблеми дав змогу зробити висновок, що психологічне консультування у школі є важливою складовою успішної професійної діяльності психолога, спрямованою на закріплення та реалізацію практичних психолого-методичних прийомів, знань, умінь та навичок, необхідних для успішної професійної діяльності у школі, а також засобом творчого розвитку та саморозвитку, формування професійно значущих якостей. Успішність професійної діяльності психолога у школі залежить від удосконалення та використання методу індивідуальної консультативної професійної діяльності.

Література

1. Гулина М.А. Терапевтическая и консультативная психология / М.А. Гулина – СПб.: Издательство «Речь», 2001. – 352 с.
2. Завьялов В.Ю. Смысл нерукотворный: Методология дианалитической терапии и консультирования / В.Ю. Завьялов– Новосибирск: Издательский дом «Манускрипт», 2007. – 286 с.
3. Кочюнас Р. Психологическое консультирование и групповая психотерапия / Р. Кочюнас – 5-е изд. – М.: Академический Проект: «Гаудеамус», 2005. – 464с.

